

การพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบันทิตอาสาและพระธรรมจาริก
เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง^{*}
The Area-Based Development of Phra Bundit Asa and
Phra Dhammacarika for Solutions of Poverty of the Highland
People

พระครูพิลาธธรรมสาร (ณัฐพล ประชุนหา), พระครูพิสุทธธยานุศาสตร์ (ชิตชัย สีดอกไม้),
สมบุญ ตาสอนธิ, เดชา ตาละนุก และบัวสวรรค์ จันทรพินดาว
Phrakhru Piladdhammakorn (Natthaphon Prachunha),
Phrakhru Pisutchayanusask (Chitchai Seedokmai), Somboon Tasonthi, Decha Talanuk
and Buaswan Junpundao
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity, Chaing Mai Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: natthaphon.pra@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบท สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค และความต้องการพัฒนาพื้นที่สูง 2) ศึกษาบทบาทหน้าที่พันธกิจสภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระบันทิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง 3) ศึกษาหลักการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่สูงและหลักการพัฒนานวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง 4) เสนอรูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธของพระบันทิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พื้นที่วิจัย 3 ชุมชน คือ 1) บ้านดอกแดง 2) บ้านห้วยบง 3) บ้านจันทร์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 25 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้คือ 1) แบบสำรวจเชิงพื้นที่ 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก 3) แบบประเมินผลกระทบ ก่อน-หลัง นำข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. บริบท สภาพทั่วไปของราษฎรบนพื้นที่สูงมีภูมิสังคมที่หลากหลายด้านเชื้อชาติ ศาสนา การศึกษา หนี้สิน รายได้ อาชีพ พบว่า ปัญหาความยากจนยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม รายได้ที่ไม่เพียงพอ

^{*}ได้รับบทความ: 27 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 29 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 30 มีนาคม 2567

กับรายจ่าย มีหนี้สินสะสม อุปสรรค คือ สภาพภูมิศาสตร์ ขาดแคลนทรัพยากร การเข้าถึงบริการ และ ทรัพยากรสารสนเทศ ความต้องการพัฒนาพื้นที่สูง คือ การส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น พัฒนาการเกษตร และอุตสาหกรรมที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม

2. บทบาท หน้าที่ พันธกิจ สภาพการปฏิบัติหน้าที่ ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก คือ 1) เผยแพร่พระพุทธศาสนา 2) พัฒนาคุณภาพด้านจิตใจ 3) ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม 4) สร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ 5) ให้ความรู้ด้านพิษภัยของยาเสพติด

3. หลักการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่สูงและหลักการพัฒนานวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธด้วยหลักทฤษฎีใหม่ กัตถประโยชน์ คือ ประโยชน์สุขในปัจจุบัน เป็นธรรมหัวใจเศรษฐกิจในการแก้ไขปัญหาความยากจน

4. เสนอรูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธ คือ 1) เน้นการพึ่งพาตนเอง 2) ส่งเสริม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 3) เน้นวัดเป็นศูนย์เรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 4) สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนาเชิงพื้นที่; ความยากจน; พระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก; ราษฎรบนพื้นที่สูง

Abstract

The aims of this research encompass several key objectives: 1) Investigate the contextual factors, prevailing conditions, challenges, barriers, and requirements essential for the progress of highland regions. 2) Examine the roles, responsibilities, mandates, and operational parameters of Phra Bundit Asa and Phra Dhammacarika in highland areas. 3) Explore the fundamental principles of community development in highland regions and devise innovative community solutions rooted in Buddhist principles to address poverty among highland inhabitants. 4) Propose a spatial development model integrating Buddhist innovations from Phra Bandit Asa and Phra Dhammacarika tailored for highland contexts. This research employs a blend of qualitative methods and participatory action research across three community research sites: Ban Dok Daeng, Ban Huai Bong, and Ban Chan, engaging with a cohort of 25 key informants. Methodological tools include spatial surveys, in-depth interview protocols, and before-after activity assessments, with data analyzed and findings summarized descriptively.

The research findings reveal the following insights:

1. Context: The highland populace exhibits a diverse social landscape encompassing factors such as ethnicity, religion, education, debt, income, and occupation. Despite this diversity, the issue of poverty persists without tangible resolution. Insufficient

income to cover expenses and mounting debts compound their challenges. Geographical constraints, resource scarcity, and limited access to services and information exacerbate their predicament. Addressing these challenges necessitates a focus on local economic promotion and the development of agriculture and industries suited to the environment.

2. Roles, duties, missions, and performance conditions of Phra Budit Asa and Phra Dhammacarika involve various facets: 1) Propagation of Buddhism. 2) Cultivation of mental well-being. 3) Preservation of arts and culture. 4) Advocacy for watershed forest conservation. 5) Dissemination of knowledge on the dangers of drug abuse.

3. Principles of highland community development and community innovation, rooted in Buddhist principles such as *titṭhahammikāttha* or virtues conducive to benefits in the present, emphasize: - Fostering a millionaire's mindset to address poverty. - Prioritizing self-reliance. - Advocating for the conservation of natural resources. - Leveraging temples as hubs for local wisdom dissemination. - Encouraging community involvement and participation.

4. Proposed model for spatial development integrating Buddhist innovations includes: 1) Empowering self-reliance among communities. 2) Advocating for the conservation of natural resources. 3) Leveraging temples as educational centers for local wisdom. 4) Facilitating active community participation in development initiatives.

Keywords: Spatial Development; Poverty; Phra Pandit Asa and Phra Dhammacarika; Highland people

1. บทนำ

การพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่บนพื้นที่สูงซึ่งมีต้นทุนทางภูมิสังคมที่หลากหลาย ต้องอาศัยกระบวนการพัฒนาที่ส่งเสริมความช่วยเหลือด้านโครงสร้างพื้นฐานด้านปัจจัยสี่และการประกอบอาชีพ เพราะมนุษย์มีความปรารถนาหรือความต้องการที่จะเติมเต็มความสมบูรณ์แบบในชีวิตร (Self-actualized) ตามลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ (Hierarchy of Needs) ใน 5 ขั้น คือ 1) ความต้องการทางกายภาพ Physiological 2)

ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย Safety 3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ Love/Belonging 4) ความเคารพนับถือ Esteem 5) ความสมบูรณ์แบบ Self-actualization (Hawkins, Best and Coney, 1998, p. 367)

ด้วยสภาพชุมชนพื้นที่สูงซึ่งมีความลาดชันเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ 35 เปอร์เซนต์ เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาระบบสวัสดิการขั้นพื้นฐานได้อย่างทั่วถึง ยังคงมีการลักลอบบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าเพื่อการเกษตรเชิงเดี่ยว และปัญหาพัวพันเกี่ยว

กับยาเสพติด อีกทั้งการเข้าถึงระบบการศึกษาของราษฎร ไม่ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนอย่างต่อเนื่องไปจนถึงขั้นอุดมศึกษา ยังคงพบปัญหาการบุกรุกแผ้วถางป่าเพื่อการเกษตรและสร้างที่อยู่อาศัยตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว), 2564, หน้า 82) ซึ่งปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาพื้นที่สูง พบว่า ก่อน พ.ศ. 2512 พื้นที่สูงของประเทศไทย มีชาวเขาอาศัยอยู่กว่า 275,000 คน โดยอาศัยอยู่ในพื้นที่ 20 จังหวัดของภาคเหนือและภาคอีสาน สภาพพื้นที่สูงส่วนใหญ่กันดารและอยู่ห่างไกลตามแนวชายแดนของประเทศ ประชากรส่วนใหญ่มีสภาพยากจน เกษตรกรปลูกข้าวและข้าวโพดเป็นอาชีพซึ่งได้ผลตอบแทนต่ำและมีการปลูกฝิ่นในช่วงปลายฤดูฝนและเก็บเกี่ยวในช่วงฤดูหนาว มีการตัดไม้ทำลายป่า โดยการเผาและทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยในช่วงฤดูแล้ง (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, 2562, หน้า 1)

จากการรวบรวมและสังเคราะห์ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ในมิติต่างๆ มีข้อเสนอให้ควรสนับสนุนใน 11 ประเด็น (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว), 2564, หน้า 253) ความสำคัญด้านที่ 8 เรื่องการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก ในการยกระดับขีดความสามารถด้านการผลิต ควบคู่กับการยกระดับรายได้และความกินดีอยู่ดี จำเป็นต้องดำเนินการอย่างคู่ขนานกับกลไกบริหารจัดการดิน น้ำ ป่า และระบบเกษตรทางเลือก

โครงการวิจัย เรื่อง การพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกเพื่อแก้ปัญหา

ความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง คณะวิจัยได้ศึกษาจากพื้นที่วิจัย 3 ชุมชน คือ 1) บ้านดอกแดง ต.บ่อสลี อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ 2) บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่ 3) บ้านจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่ เพื่อศึกษาบริบท สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค และความต้องการพัฒนาพื้นที่สูงของชุมชนทั้ง 3 แห่ง กับบทบาทหน้าที่พันธกิจสภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก และหลักการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่สูง รวมถึงหลักการพัฒนา นวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง สำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ในอาศรมอื่นๆ อีกกว่า 400 แห่ง ที่เป็นเสมือนศูนย์รวมใจของชุมชน คอยช่วยเหลือราษฎรบนพื้นที่สูงให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและอยู่ดีมีสุข

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค และความต้องการพัฒนาพื้นที่สูง
2. เพื่อศึกษาบทบาท หน้าที่ พันธกิจ สภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง
3. เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่สูงและหลักการพัฒนานวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง
4. เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธของพระบัณฑิตอาสาและ

พระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed methods research) คือ 1) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) 2) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มีรายละเอียด ดังนี้

ประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระบัณฑิตอาสา/พระธรรมจาริก 3 ราย กลุ่มผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน 3 ราย กลุ่มชาวบ้าน 12 ราย กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนานวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ 3 ราย และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเชิงพื้นที่สูง 4 รายรวมจำนวน 25 รูป/คน

พื้นที่วิจัยจำนวน 3 ชุมชน ได้แก่ 1) อาศรมพระบัณฑิตอาสาบ้านดอกแดง ต.บ่อสลี อ.ฮอด จ.เชียงใหม่ 2) อาศรมพระบัณฑิตอาสาวัดห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่ และ 3) อาศรมพระธรรมจาริกวัดจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสำรวจเชิงพื้นที่ เพื่อศึกษาบริบทชุมชน เช่น สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค และความต้องการพัฒนาพื้นที่ 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนากระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ 3) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การจัดกิจกรรมครั้งที่ 1 การให้องค์ความรู้โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมวิถีพุทธ เรื่อง การพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ มีการใช้แบบประเมิน Pre-test และ Post-test เพื่อวัดผลความรู้ความเข้าใจที่ได้รับจากการอบรม โดยมีผู้ร่วมกิจกรรม 3 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 พระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก จำนวน 3 รูป กลุ่มที่ 2 ผู้นำชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 3 ชาวบ้าน รวมจำนวน 12 รวมจำนวน 18 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 2 การจัดกิจกรรมครั้งที่ 2 การให้องค์ความรู้ การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ จัดกิจกรรมอบรมผ่านระบบ ZOOM โดยวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และการแปรรูปสินค้า เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวัตถุดิบในชุมชนและยกระดับสินค้าท้องถิ่น รองรับพฤติกรรมความต้องการของผู้บริโภค ให้สามารถเพิ่มช่องทางการขายสินค้าชุมชนได้มากขึ้นและกว้างขวางในตลาดออนไลน์ต่อไป มีผู้เข้าร่วมกิจกรรมจำนวน 22 รูป/คน จากตัวแทนทั้ง 3 ชุมชน นิสิต และบุคคลทั่วไป มีการใช้แบบประเมินผลองค์ความรู้ที่ได้รับผ่านระบบด้วย Google Form เพื่อทราบถึงความพึงพอใจโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วน 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert's rating scale) 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545, หน้า 102)

ลำดับต่อมาจัดกิจกรรมการประกวดออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นที่สูงของทั้ง 3

แห่ง เพื่อนำไปใช้ในกระบวนการตลาดเพื่อหนุนเสริมเศรษฐกิจชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต่อยอดจากกิจกรรมครั้งที่ 2 โดยนิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นผู้ ร่วมอบรม ได้ทำการออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์ในขั้นต้น ภายใต้สัญลักษณ์ “ขายดีของดอย” ออกมา 6 แบบ และทำคัดเลือกโดยตัวแทนจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมอบรมในระบบ ZOOM จำนวน 10 ราย จนได้ออกแบบโลโก้ผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นที่สูงของทั้ง 3 แห่ง จำนวน 1 แบบ ในขั้นต่อมาได้พัฒนารูปแบบที่ได้ร่วมกับตัวแทนจากทั้ง 3 ชุมชน และส่งต่อไปให้ผู้ประกอบการธุรกิจรับออกแบบดำเนินการตกแต่งให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ผลข้อมูลและสรุปผล สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการเปลี่ยนตัวผู้ทำการสัมภาษณ์ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินผลก่อน-หลัง แปรผลข้อมูล เพื่อวัดระดับหรือเรียงลำดับ (Ordinal Scales) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ดำเนินการสรุปผลข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ จำนวน 3 ชิ้น จาก 3 ชุมชนๆละ 1 ชิ้น ใน 10 ด้าน คือ 1) ตราสัญลักษณ์ 2) การกำหนดราคาสินค้า 3) ปริมาณสินค้า 4) ขนาดของสินค้า 5) การจัดหีบห่อสินค้า 6) ข้อมูลเรื่องเล่าชุมชน 7) การออกแบบสติ๊กเกอร์ 8) การตั้งชื่อสินค้า 9) การตั้งคำคุณลักษณะสินค้า และ 10) ภาพสินค้า โดยทำการประเมินผล 2 ครั้ง ดังนี้ (1) ประเมินความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ มีผู้ประเมินเป็นกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

วิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ จำนวน 100 รูป/คน และ (2) ประเมินความพึงพอใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ มีผู้ประเมินเป็นผู้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูป/คน จากทั้ง 3 ชุมชน และบุคคลทั่วไปจากการจัดแสดงสินค้าในกิจกรรมอบรมพระธรรมจาริก จำนวน 12 ราย รวม 30 รูป/คน

4. สรุปผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลชุมชนจากพื้นที่อาศรมจำนวน 3 แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปะกาเกยและนับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมและเอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การศึกษาบริบทชุมชน เช่น ประวัติความเป็นมา ภูมิศาสตร์ ประชากร ภูมิสังคม ความเชื่อและศาสนาเศรษฐกิจชุมชน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รายได้และหนี้สิน เป็นฐานข้อมูลสำคัญในการศึกษาการพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกเพื่อแก้ปัญหาความยากจน คณะวิจัยสรุปผลการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพทั่วไป ปัญหาอุปสรรค และความต้องการพัฒนาพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาความยากจนยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม ชาวบ้านมีความต้องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านปัจจัยสี่ จากการสำรวจบริบทชุมชนด้านต่างๆ แล้ว คณะวิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการใช้แบบสำรวจเชิงพื้นที่โดยการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 ราย รวบรวมข้อมูลได้ พบข้อมูลด้านต้นทุนชุมชน ปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการพัฒนาเชิงพื้นที่สูงด้านเศรษฐกิจ

ชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของราษฎรบน พื้นที่สูง ดังนี้

ตารางที่ 1 บริบท สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค และความต้องการพัฒนาของชุมชนบนพื้นที่สูง จำนวน 3 ชุมชน

ข้อมูลชุมชน	บ้านดอกแดง ต.บ่อสลี อ.ฮอด	บ้านห้วยบง ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา	บ้านจันทร์ ต.บ้านจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา
ชนิดของสินค้า	ข้าวตอย ถั่วดำ มะเขือเทศ ผ้า ทอ สมุนไพร เครื่องจักสาน ไม้กวาด	กาแฟ ชา ผ้าทอ สมุนไพร ข้าวตอย เครื่องจักสาน น้ำผึ้ง ฟักทอง พืชผัก ผลไม้เมืองหนาว	กาแฟ ชา ผ้าทอ สมุนไพร ข้าวตอย เครื่องจักสาน ฟักทอง พืชผักผลไม้เมืองหนาว
วิธีการผลิตสินค้า	ไม่มีการใช้เทคโนโลยีด้านการ ผลิต	ไม่มีการใช้เทคโนโลยีด้านการผลิต	ไม่มีการใช้เทคโนโลยีด้าน การผลิต
ราคาขาย	50-100 บาท	80-200 บาท	80-300 บาท
ต้นทุน	น้อยกว่า 50 บาท	50-150 บาท	50-250 บาท
ความต้องการใน ด้านการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ชุมชน	-ขาดช่องทางการจัดจำหน่าย สินค้า สถานที่ขายสินค้า และ อยากให้มีความรู้ในชุมชนที่จัด ตั้งร่วมกันของกลุ่ม -แนวทางในการตั้งชื่อแบรนด์ และการออกแบบโลโก้ -แนวทางในการแปรรูปสินค้า การพัฒนาคุณภาพสินค้า เทคนิคการถ่ายรูปสินค้า ออนไลน์ -ต้องการได้รับการอบรมหรือ ผู้มีความรู้ในการแปรรูปสินค้า มาสอน ด้านการออกแบบ โลโก้หรือบรรจุภัณฑ์	-ไม่มีแหล่งจำหน่ายสินค้าที่แน่นอน โอกาสคือได้ออกบูธเป็นบางครั้ง หรือช่วงงานหน้าหนาวมีนักท่องเที่ยว อุปสรรคคือขาดงบประมาณ ในการลงทุน -การรวมกลุ่มการจัดตั้งเครือข่าย อยากมีการรวมกลุ่มซึ่งมีการรวม กลุ่มอยู่บ้างแล้ว แต่ไม่มีเครือข่าย ในการตลาดที่มากพอในการเชื่อมโยง โอกาส -แนวทางในการตั้งชื่อแบรนด์ และ การออกแบบโลโก้ -แนวทางในการแปรรูปสินค้า การ พัฒนาคุณภาพสินค้า เทคนิคการ ถ่ายรูปสินค้าออนไลน์	-ต้องการแนวทางการ ออกแบบและดีไซน์ผ้าทอ เช่น กระเป๋า ของตกแต่ง บ้าน ชุดทำงาน -ต้องการได้รับการอบรม หรือผู้มีความรู้ในการ แปรรูปสินค้ามาสอน ด้าน การออกแบบโลโก้หรือ บรรจุภัณฑ์ -ต้องการจำนวนครั้งในการ จำหน่ายสินค้ากับภาคธุรกิจ เช่น งานแสดงสินค้าใน ระดับจังหวัดและในระดับ ประเทศ -แนวทางในการแปรรูป สินค้า การพัฒนาคุณภาพ สินค้า เทคนิคการถ่ายรูป สินค้าออนไลน์

จากตารางดังกล่าว สรุปได้ว่า ข้อมูลสินค้า และวัตถุดิบในชุมชนที่จะสามารถนำมาขายระดับได้ เพื่อหนุนเสริมแนวทางในการสร้างสัมมาชีพ พบว่า ชุมชนพื้นที่ส่วนใหญ่เพาะปลูกพืชท้องถิ่นเพื่อบริโภค ทำนา และเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน นิยมปลูกมะเขือเทศและฟักทอง และผลไม้เมืองหนาวต่างๆ เพื่อจำหน่ายเป็นอาชีพหลัก และเสริมรายได้จากการทอผ้า จักสาน มีการจำหน่ายตามเทศกาลหรืองานสำคัญในชุมชน มีการรวมกลุ่มกันในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนโดยแกนนำชุมชนเป็นผู้ประสานงาน และมีต้นทุนทางภูมิสังคมที่เอื้อเพื่อเหมาะสม ต่อการยกระดับสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม

2. เพื่อศึกษาบทบาท หน้าที่ พันธกิจ สภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของพระสงฆ์ช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้ เช่น มีกระบวนการหรือกิจกรรมคือวิบูลย์ธรรมะ ให้แนวทางการคิดให้กับคนในชุมชน ให้มีความพอเพียงไม่โลภมากชี้แนวทางในการดำเนินชีวิต พระสงฆ์สามารถเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ เป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชนและสนับสนุนการทำงานดำเนินงานด้านต่างๆ ให้กับคนในชุมชน ซึ่งชุมชนจะคอยความร่วมมือ

มือช่วยเหลือในด้านเอกสารการจัดกิจกรรมในบางครั้งด้วย กระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก เพื่อแก้ปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง ประกอบด้วย 1) คุณภาพชีวิตทางกาย 2) คุณภาพชีวิตทางใจ 3) คุณภาพชีวิตทางสังคม และ 4) การคุณภาพชีวิตทางปัญญา การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักภavana 4 ประกอบด้วย (การเจริญ, การทำให้เป็นให้มีขึ้น, การฝึกอบรม, การพัฒนา : cultivation; training; development) โดยการน้อมนำหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา มาเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจให้กับชุมชนในการดำเนินชีวิตที่ยากลำบาก ชุมชนบนพื้นที่สูงมีหลายครอบครัวต้องเผชิญกับความเหลื่อมล้ำ สอดคล้องกับแก้ไขปัญหาคความยากจนที่ยั่งยืนแบบพุทธบูรณาการตามนัยแห่งกฎทันตสูตร เป็นแนวทางในการจัดการความขัดแย้งไม่ให้เกิดขึ้นและลุกลามในหมู่ประชาชน (กรณีศ ดวงใบ, 2559, หน้า 43-44)

3. เพื่อศึกษาหลักการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่สูงและหลักการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า พระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกมีกระบวนการ กิจกรรม และขั้นตอน ในการพัฒนานวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ ดังนี้

ตารางที่ 2 หลักการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่สูงและหลักการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาคความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง

กระบวนการ กิจกรรม และขั้นตอนในการสร้างนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ	จุดแข็งและจุดเด่นที่เป็นปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ
1. กิจกรรมชุมชนวิถีพุทธ เช่น การสร้างความสามัคคี การรักษาระบบนิเวศ	1. บทบาทของและภาวะผู้นำพระสงฆ์ในชุมชน การมีส่วนร่วมในการหนุนเสริมความเข้มแข็งของชุมชน

กระบวนการ กิจกรรม และขั้นตอนในการสร้าง นวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ	จุดแข็งและจุดเด่นที่เป็นปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาเชิง พื้นที่ด้วยนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธ
2. ข้อตกลงในการอยู่ร่วมในชุมชน เช่น การไม่ทะเลาะวิวาท การไม่ทิ้งขยะในที่สาธารณะ 3. การรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ธนาคาร ชุมชน 4. การส่งเสริมอาชีพและการฝึกอบรมให้ความรู้ 5. การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม อัตลักษณ์ชุมชน	2. การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมและปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาความยากจนในชุมชน 3. การประยุกต์หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นกลไกใน การขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่ชุมชน 4. การสนับสนุนกระบวนการวิจัยจากมหาวิทยาลัย

4. เสนอรูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วย
นวัตกรรมวิถีพุทธของพระบัณฑิตอาสาและพระ
ธรรมจาริกบนพื้นที่สูง ผลการศึกษาพบว่า พระสงฆ์
ได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่ง
การเรียนรู้ (ศึกษา) เพื่อพัฒนาให้มีความเพียรใน
การประกอบสัมมาอาชีวะ ด้วยการเป็นศูนย์รวม

ชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนร่วมกับการ
สร้างเครือข่าย การวิจัยนี้ได้พัฒนาสินค้าชุมชนให้
เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ด้วยตราสัญลักษณ์ขายดีของ
ดอยจำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ คือ 1) ข้าวดอยดอกแดง
2) กาแฟห้วยบง 3) ผ้าทอวัดจันทร์ เพื่อส่งเสริมช่อง
ทางการจำหน่ายสินค้าชุมชนของราษฎรบนพื้นที่สูง

ภาพที่ 1 QR Code ตราสัญลักษณ์ “ขายดีของดอย” และผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ ข้าวดอยดอกแดง
กินดีมีแสง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 2 QR Code ตราสัญลักษณ์ “ขายดีของดอย” และผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ กาแฟห้วยบง คั่วจน
หลงดอย จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 3 QR Code ตราสัญลักษณ์ “ขายดีของดอย” และผลิตภัณฑ์ชุมชนต้นแบบ ผ้าทอวัดจันทร์ ผูกพันสายใย จังหวัดเชียงใหม่

ด้วยกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธตามรูปแบบปะกาเกอญอ ซึ่งประกอบด้วย การส่งเสริมการศึกษา การเผยแพร่ธรรมะ และการพัฒนาสาธารณูปโภค มีกระบวนการพัฒนาแบ่งออกเป็น 5 ประการ ได้แก่ 1) การพึ่งพาตนเอง 2) การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ 3) การสร้างวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ 4) การมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน 5) การสร้างวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า การสร้างนวัตกรรมชุมชนวิถีพุทธของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริก พระสงฆ์ได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ (ศึกษา) เพื่อพัฒนาและส่งเสริมให้มีความเพียรในการประกอบสัมมาอาชีวะ

5. อภิปรายผลการวิจัย

บริบท สภาพทั่วไป ปัญหา อุปสรรค และความต้องการพัฒนาพื้นที่สูง พบว่าการทำงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ที่ทำงานกับชุมชนบนดอยสูง ท่ามกลางวิถีชีวิตชุมชนที่แตกต่างหลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปะกาเกอญอและนับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับ

เกษตรกรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่อำเภอทั้ง 3 แห่ง ด้านหนี้สิน รายได้ อาชีพ และระดับการศึกษา พบว่าชุมชนที่มีความพร้อมมากกว่าในด้านสถานศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวก ระบบสาธารณูปโภค แหล่งค้าขาย จะมีรายที่มากกว่า แต่อาจจะมีหนี้สินที่มากกว่าตามมาได้ จึงสามารถอนุมานได้ว่าความเจริญทางวัตถุ ย่อมนำมาซึ่งความต้องการที่มากขึ้นตามเหตุปัจจัยและสิ่งแวดล้อมทางสังคม

บทบาท หน้าที่ พันธกิจ สภาพการปฏิบัติหน้าที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง จึงต้องอาศัยกลไกที่หนุนเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สมดุลทุกด้านอย่างยั่งยืน ซึ่งมีบทบาทสำคัญดังนี้ 1) เป็นพื้นที่กลางสำหรับช่วยหน่วยงานรัฐในการประสานงาน 2) เป็นแกนนำในการพัฒนาจิตใจ ชีวทางแนวทางในเรื่องศาสนา ศิลธรรม ความเชื่อ และวัฒนธรรมไทย 3) ส่งเสริมสนับสนุนให้ราษฎรบนพื้นที่สูงเข้าร่วมสร้างบทบาทในกิจกรรมพัฒนาชุมชนพัฒนาทางวิชาการ พัฒนาทางอาชีพ พัฒนาสิ่งแวดล้อม ตามวัตถุประสงค์ทางราชการ 4) มีหน้าที่ในการเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน สร้างความเข้มแข็งให้

เกิดขึ้นภายในชุมชน 5) เป็นสื่อกลางให้ความร่วมมือในการบริการต่างๆ จากภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนา 6) เป็นผู้สร้างความสัมพันธ์อันดีกับราษฎรบนพื้นที่สูง ระหว่างหน่วยงานราชการ และพระสังฆาธิการในพื้นที่ ตลอดจนถึงภัยความมั่นคงต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 7) ทำการสำรวจรวบรวมข้อมูลต่างๆ ในเขตรับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อนำมาวิเคราะห์และช่วยในการวางแผนพัฒนาและส่งเสริมราษฎรบนพื้นที่สูงต่อไป รวมถึงการรายงานผลการปฏิบัติงานต่อประธานคณะพระธรรมจาริก และ กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ หน่วยงานศูนย์พัฒนารัฐบาลบนพื้นที่สูงจังหวัดนั้น

หลักการพัฒนารัฐบาลบนพื้นที่สูงและหลักการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนวิถีพุทธเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง พบว่าพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกได้นำเอาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะ คือ 1) อุฏฐานสัมปทา 2) อารักขสัมปทา 3) กัลยาณมิตตตา 4) สมชีวิตา (อง.อุฎฺธก. (ไทย) 23/54/340-343) ทั้งนี้เพราะบทบาทของพระสงฆ์บนพื้นที่สูงเปรียบเสมือนผู้นำทางจิตวิญญาณ ชาวบ้านให้ความศรัทธาและนับถือในการทำกิจกรรมต่างๆ ล้วนมีพระสงฆ์เป็นส่วนสำคัญในการจัดการชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการหลักพุทธธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง (พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี), 2562) พบว่า พระธรรมจาริกจะเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง ไม่เหมือนกับการเผยแผ่โดยทั่วไป จะต้องบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้าร่วมกับกิจกรรมการพัฒนาด้านอื่นๆ เพื่อ

เข้าถึงพื้นที่ เพื่อพัฒนารัฐบาลบนพื้นที่สูงทั้งด้านกายและใจ หลักธรรมที่พบนำมาบูรณาการมากที่สุด คือ หลักสังคหวัตถุ เพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจหรือสร้างมิตรไมตรีให้เกิดขึ้นก่อนเป็นการนำเข้าถึงพื้นที่ได้มากที่สุด ร่วมกับหลักพุทธธรรมอื่น เมื่อเข้าถึงจึงได้ใช้หลักการพัฒนาทั้งด้านกายภาพ ศีล ภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา

รูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูง พบว่าแบ่งออกเป็น 5 ประการ คือ 1) การพึ่งพาตนเอง 2) การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ 3) การสร้างวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ 4) การมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน 5) การสร้างวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า ซึ่งกระบวนการหรือขั้นตอนต่างๆ ต้องอาศัยหลักสารณียธรรมและสังคหวัตถุเป็นแกนการขับเคลื่อน ทั้งนี้เพราะหลักการหรือแนวคิดต่างๆ ล้วนมีพื้นฐานมาจากหลักพุทธธรรม สอดคล้องกับศึกษาการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนของท้องถิ่น ขณะที่ทาริตา แต่งเส็ง, ญัฐวิภา ทองรุ่ง และ กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์ (2563, หน้า 239-253) พบว่า มืองค์ประกอบ 5 ประการในการจัดการชุมชน คือ 1) การจัดการชุมชนบนวิถีแห่งความเป็นจริง 2) การจัดการชุมชนเพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิต 3) การจัดการชุมชนบนพื้นฐานความถูกต้อง 4) การจัดการชุมชนบนพื้นฐานความสบายใจ และ 5) การจัดการชุมชนบนพื้นฐานความความสามัคคีของคณาในชุมชนจะเห็นว่าหัวใจของการจัดการชุมชนต้องอาศัยหลักแห่งเหตุผล ความจริง และความถูกต้อง กล่าวคือความเข้าใจใน

อริยสัจ 4 เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาดังกล่าว พัฒนาชุมชนและสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุข

รูปแบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกบนพื้นที่สูงแบ่งออกเป็น 5 ประการ นี้ ยังสอดคล้องกับรูปแบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง (พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี), 2562) ในด้านการใช้หลักสังคมสงเคราะห์ คือ หลักสังคหวัตถุพรหมวิหารธรรมไปสู่พื้นที่ราษฎรบนพื้นที่สูงผ่านกิจกรรมต่างๆ ไม่เน้นรูปแบบที่ตายตัวเหมือนกันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั่วไป โดยอาศัยหลักการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกมากกว่าเชิงรับเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรมชนเผ่า โดยมีการสร้างเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชนและภาคีเครือข่ายผ่านเครือข่ายออนไลน์หนุนเสริมช่วยเหลือการบริจาคเงินและเครื่องอุปโภคบริโภค และเป็นจิตอาสาในกิจกรรมของพระธรรมจาริก

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สนับสนุนการโครงการวิจัยด้านพัฒนาเชิงพื้นที่สูงของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกเชิงสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาพื้นที่พัฒนาคน พัฒนางาน และสร้างอาชีพ

1.2 พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่วิถีพุทธโดยมีทุนทางวัฒนธรรมหลัก คือ ครอบครั้ว ศาสนา และสถานศึกษา หรือ “บวร” ในการขจัดความยากจนในพื้นที่ให้หมดไป สามารถสร้างรายได้ด้วยผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นที่สูง

1.3 ส่งเสริมให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ของราษฎรบนพื้นที่ราบสูงให้มีการสร้างงานสร้างอาชีพอย่างมั่นคง และยั่งยืนให้กับราษฎรบนพื้นที่สูง พัฒนาจากผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเองที่มีอยู่สู่สินค้าในสังคมและประเทศชาติและต่างชาติต่อไป

2. ข้อเสนอแนะการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 ควรขยายผลช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนบนพื้นที่สูง เช่น การขายในระบบออนไลน์ การทำความร่วมมือการขอพื้นที่จำหน่ายสินค้าชุมชน

2.2 ควรประสานหน่วยงานภาคการศึกษาและหน่วยงานพัฒนาชุมชนให้การอบรมทักษะการขาย การแปรรูปสินค้า การทำสื่อออนไลน์ เป็นต้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่คือ รูปแบบ PPNE กลยุทธ์ที่จะช่วยหนุนเสริมการพัฒนาระบบการพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบัณฑิตอาสาและพระธรรมจาริกเพื่อแก้ปัญหาความยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูงได้ ตามรายละเอียด ดังนี้

1. กระบวนการพัฒนา ประกอบด้วย 2 แนวคิด คือ 1) แนวคิดและทฤษฎีตามพระราชดำริ 9 ขั้น ที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ คือ (1) พอกิน (2) พอใช้ (3) พออยู่ (4) พอเย็น (5) บุญ (6) ทาน (7) เก็บ (8) ขยาย (9) ช่วย และ 2) แนวคิดปะกาเกอะญอ 5 ขั้น คือ (1) การพึ่งพาตนเอง (2) การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (3) การสร้างวัดเป็น

ศูนย์กลางการเรียนรู้ (4) การมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน (5) การสร้างวัฒนธรรมให้เป็นสินค้า

2. Product การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาต้นทุนทางบริบทชุมชนและภูมิสังคมใน ทุกมิติให้เกิดมูลค่า ต้องอาศัยความร่วมมือ งบประมาณ และการสนับสนุนส่งเสริมจากทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อพัฒนาสินค้าให้เกิดช่องทางการ สร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้น จากต้นทุนของชุมชน 2 ลักษณะ คือ 1) สินค้าที่จับต้องได้ เช่น ผ้าทอมือ หัตถกรรม เครื่องจักสาน การแปรรูปอาหารพื้นถิ่น และพืชผลทางการเกษตร สมุนไพร เป็นต้น และ 2) สินค้าที่จับต้องไม่ได้ เช่น ภูมิปัญญาด้านการเกษตร พิธีกรรมท้องถิ่นเกี่ยวกับข้าว การรักษา พยาบาล ศิลปะด้านดนตรี เป็นต้น และยกระดับสู่ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรม สร้างความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่สูง

3. Network การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านการ พัฒนาเศรษฐกิจฐานราก หรือบันทึกความเข้าใจ

(MOU) ด้วยข้อตกลงร่วมกันร่วมกันกับองค์กรภาค เอกชนและหน่วยงานทางพระพุทธศาสนาเช่น การ สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนตลาดสินค้าชุมชนบน พื้นที่สูงสุดตลาดการค้าออนไลน์ทั้งในประเทศและ นานาชาติ เพื่อขยายผลการนำผลงานวิจัยไปใช้ ประโยชน์และเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนในการตั้งรับ กับเทคโนโลยี

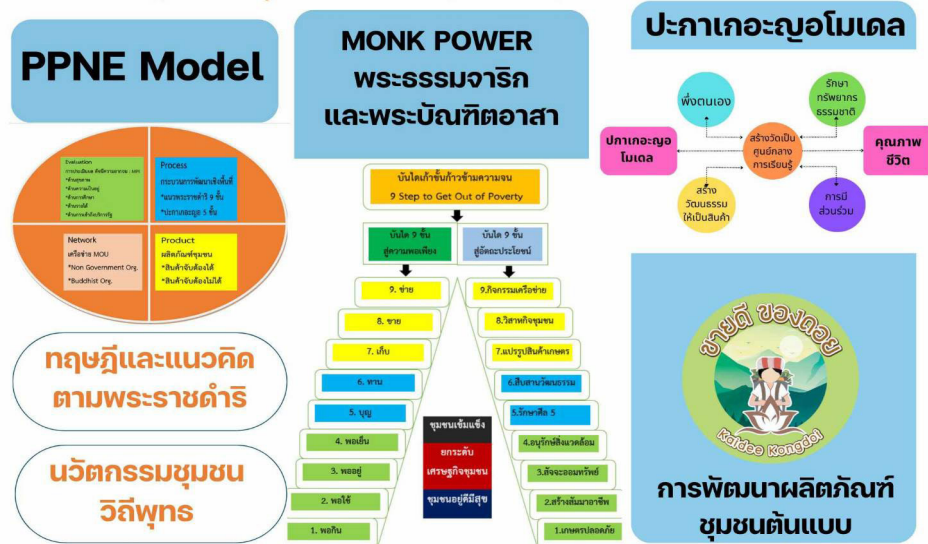
4. Evaluation การประเมินผลและ ติดตามอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลการพัฒนา ด้วยการวัดดัชนีความยากจน ในแต่ละมิติตาม เกณฑ์ตัวชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ด้วย Multidimensional Poverty Index ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านสุขภาพ 2) ด้านความเป็นอยู่ 3) ด้าน การศึกษา 4) ด้านรายได้ และ 5) ด้านการเข้าถึง บริการรัฐ ซึ่งต้องอาศัยการดำเนินการที่ควบคู่ไป กับหน่วยงาน อบต. ในการทำบัญชีรายรับรายจ่าย ของชาวบ้าน และการทำประชาคมเห็นชอบงบประมาณในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในแต่ละ ปีงบประมาณ

การพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระ
บัณฑิตอาสาและพระธรรม
จาริกเพื่อแก้ปัญหาความ
ยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง

กระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่
ของพระบัณฑิตอาสาและพระ
ธรรมจาริกเพื่อแก้ปัญหาความ
ยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง

การพัฒนาเชิงพื้นที่ของพระบัณฑิตอาสา
ของพระบัณฑิตอาสาและพระ
ธรรมจาริกด้วยนวัตกรรมชุมชน
วิถีพุทธเพื่อแก้ปัญหาความ
ยากจนของราษฎรบนพื้นที่สูง

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรณีศ ดวงใบ. (2559). การแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยพุทธบูรณาการ. *วารสารสวนปรง*, 32(2), 43-44.
- ทริตา แต่งเส้ง, ณัฐวิภา ทองรุ่ง และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2563). การพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ. *Journal of Modern Learning Development*, 5(4), 239-253.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- พระอุดมบัณฑิต (สมศักดิ์ สุทธิญาณเมธี). (2562). *พระธรรมจาริก: กระบวนการ และรูปแบบ การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาบนพื้นที่สูง อาศรมพระธรรมจาริกบ้านเข็กน้อย จังหวัดเพชรบูรณ์*. (วิทยานิพนธ์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน). (2562). *แผนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงระยะที่ 8 ปี (พ.ศ. 2563-2570)*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน).

สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว). (2564). *กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย: งานวิจัยและความท้าทาย*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

Hawkins, D. I., Best, R. J., & Coney, K. A. (1998). *Consumer behaviors: Building marketing strategy*. (7th ed.). MA: McGraw-Hill.

